

Първо място във втора възрастова група

Надя Илианова Манджовска, 24 години

Гр. Сандански

Студент в СУ „Св. Климент Охридски“

Демокрация в криза? В моя град, в моята страна, в Европа

Полъхът на приближаващите избори за народни представители в България действа колкото освежаващо, подобно на лек ветрец в горещ летен ден, толкова и отвращаващо сетивата, защото носи не много приятната миризма на уличен контейнер с препълнено съдържание. Усещането за удовлетворение у избирателя, който упражнява правото си и изпълнява своята отговорност - основен белег на демократичния режим, както и неговата надеждата за промяна, за справедливост, която вотът неусетно разпалва - тук биват осквернени от масовата представа, че резултатите са предварително решени. „Важно е кой попълва протоколите“, споделят в провинцията. Наред с това се разпространяват слуховете, отчасти базирани на предишен опит, че партиите са подготвили сериозен капитал, с който да „убедят“ избирателите в своята способност да защитават интересите им.

В този национален контекст разсъждаваме върху качеството на демокрацията. По-точно мислим в криза ли е тя днес. Всъщност, въпросът бива повдиган регулярно в периоди, когато в живота на хората, включително техните нагласи, които политиката следва да отразява, се зададе промяна. През 1975 г., например, изтъкнатите политически анализатори Самюел Хънтингтън и Мишел Крозие публикуват доклад, посветен на кризата на демокрацията относно управлението в САЩ, Европа и Япония. Искам да кажа, че дебатът не е никак нов. Нещо повече, всяко ново предизвикателство поставя под въпрос ефективността и добродетелността на този режим, който иначе на теория удовлетворява всекиго. Такива бяха терористичните атаки от 11 септември 2001 година, оронили авторитета на демокрацията. Също и бежанската вълна в Европа от 2015-2016 година. Редно е да посочим и възхода на популизма от изминалото десетилетие, който излъчи свои представители във властта не само на стария континент, но и на новия. Сред изпитанията е и все още бушуващата пандемия от коронавирус.

Да. И днес демокрацията се намира в криза. На местно ниво – в моя град, в моята страна и в Европа. Аз обаче предпочитам да разглеждам кризата като предизвикателство, изпитание, което тества колко дълбоки и устойчиви са корените. Подобно на китайците осмислям кризата като опасност, но и като възможност. Пореден шанс да утвърдим осъщественото досега, да се окажем научили нов урок или да се принудим да върнем крачка назад, за да преосмислим действията си, да се подготвим по-добре за пътя и да продължим с нови сили.

Фактът, че гражданите и техните държави по света неуморно бдят и съблюдают спазването на демократичните принципи и запазването на ценностите на свободата и правата на човека, е сигнал, че демокрацията - там, където я има, няма да претърпи прелом. Съмненията и критиките, които тя понася в миналото и днес, са знак за това, че

всички ние се борим за нейното поддържане и надграждане. Негодуваме срещу пропуканите пътища, права и институции. Подозрителни сме към действията на политиките. Взискателни сме. Желаяме да изпитаме още един детайл, а когато завършим с него, се залавяме с друг. Защото демокрацията не е завършена фаза. Тя е постоянна цел и изисква ежедневни усилия от всеки гражданин.

Нека започнем отначало. От единицата. Да започнем от патогенната корупция, увреждаща България. Готова съм да споря, че тази развала е видима в манталитета на обществото ни като цяло. То е заседнало в онази начална фаза, в която хората все още опознават света на възможностите. Страхуват се и търсят по-лесен и безопасен начин да бъдат наети на желаното работно място, да получат необходимото финансиране или да им обърнат внимание в местната администрация. Залегналият метод на „връзките“ и това как предпочитаме да възложим отговорна работа на „наш“ човек, разкрива ниското доверие към чуждия. Ще сметнете, че това е по-малко съществено от корупцията по високите етажи. Но признавам, че нечовешки гняв ме обзема всеки път, когато стана свидетел на подобна изява в обществените взаимоотношения, която иначе би възмутила всекиго, щом я съзре у политиките. Предвид този манталитет явлението за купения вот е напълно естествено.

Битката обаче не е загубена. В много случаи продължаваме да се облягаме на тези патерици, които действително помагат да се придвижим, но ни бавят повече отколкото без да ги използваме. Все по-често го осъзнаваме и предпочитаме да ги захвърлим. Хиляди граждани излязоха да изразят погнусата си от корупцията, скритите връзки и договорките между властта и бизнес кръговете, от цялото това задкулисие, което дирижира процесите в страната. Тези хиляди, а и не малко от останалите, които си останаха въкъщи поради каквато и да било причина – всички те са наясно, че не това е здравословният за живота им и за държавата начин на управление. Наясно са, че демокрацията се ръководи от други принципи и в бъдеще ще ги отстояват. Началото е съзнаването на проблема.

Можем също да поговорим за това, че Европейският съюз с целия си апарат и блясък стои твърде далеч от европейските граждани. Мнозина го свързват с фондове и тежка бюрокрация, изискваща транспонирането на някакви директиви. Дори изборите за представители в наднационалния парламент се провеждат в национален контекст и биват употребени за предсрочно премерване силите на партиите на местно ниво. Друг немаловажен въпрос е как и в каква степен биват информирани европейците за дейността на евроинституциите. Липсата на обща, координирана медия е недостатък, чийто резултат е избирателното оповестяване на решения, взети на наднационално ниво, спекулирането с тях и употребяването им от родните партии. Колко демократичен е този Европейски съюз, след като не се радва на обществено разбиране и не успява да въвлече гражданите на 27-те членки в своите процеси?

За радост аз не съм първата, нито последната, която вижда този проблем. Много организации се появяват с цел да преведат посланията на Европейския съюз на гражданите и да провокират тяхната активност. Борят се да възпитат младите в неговите ценности. В резултат, статистиката сочи високи нива на граждански инициативи на европейско ниво. Сред експерти пък с води дебат за демократичността и отчетността на съюза. Търси се подобрене.

Има един тип книги, при които издателите забравят да се постараят върху корицата, защото разчитат на гръмкото заглавие, представящо решение – как да бъдем успешни, как да забогатеем, да спечелим приятели и така нататък. Този тип книги за личностно развитие учат преди всичко на самоопознаване и осъзнаване на проблема. Тогава идва решението, казват те. Ако демокрацията бе личност, вероятно днес щеше да избере подобно четиво. Щеше да направи списък със своите принципи, да ги постави на пиедестал и като една истинска жена да откаже да прави компромиси с тях. Демокрацията щеше истерично да драматизира при всяка една криза, щеше да спори и да не отстъпва. Капризно щеше да се стреми към повече.

Днес ние го правим вместо нея. В името на демокрацията.